

TARİHİ PERSPEKTİF İÇİNDE SOSYAL DÜZEN - SOSYAL ORGANİZASYON - İŞ BÖLÜMÜ KAVRAMLARI

Doç. Dr. Tulin İÇLİ (*)

GİRİŞ :

İnsanlar birlikte yaşamaya başladıkları ilk dönemlerden itibaren yaşamlarını devam ettirebilmek için gerekli olan sosyal organizasyon, toplumsal düzen ve iş bölümü konularıyla ilgilenmeye başlamışlardır.

İlk felsefi düşüncelerle birlikte devlet ve toplumsal yapı ile ilgili fikirler görülmeye başlamıştır. Güçlü ve devamlı sosyal yapılar her zaman bir toplum düzeni içinde kendilerini göstermişlerdir. Örneğin, kadim polis sitesi gelişmiş bir devlet teorisini, ortacağ devletleri hristiyan tabii hukuk sistemlerini, Çin siyasi ahlak teorisini, Hindistan siyasal teknikleri ile ilgili sistematik bir bilgi topluluğunu meydana getirmiştir.(1)

Sosyoloji tarihinin düşünce tarihinin bütününe kapsamı gerektiği üzerinde durulmakla birlikte, sosyoloji tarihini genel sosyal düşünce tarihinden ayırarak yeni bilimsel konuları ve metodu ile sistematik olarak belirleyen A. Comte ile başlayan dönem sosyolojinin kuruluş dönemi olarak nitelendirilmiştir.

M.Ö. 4. yüzyıldan başlayıp A. Comte'a gelinceye kadar sosyal düşüncenin gelişimi izlenirse, düşünce sistemlerinin her birinde tarih felsefesi, devlet felsefesi, felsefi antropoloji ve ahlak'a ait düşüncelerle karışmış bir halde bulunan, bu gün sosyolojik olarak ni-

(*) H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğretim Üyesi

(1) Hans Freyer, Sosyolojiye Giriş, Çev. Nermin Abadan, Sevinç Mat., Ankara 1967, s. 49-53.

telendirebileceğimiz fikir ve kavramlara rastlanabilir. Bu kavram ve fikirlerden bizim üzerinde duracağımız husus, bir çok düşünürde görülmüş olmakla birlikte, bazılarında daha somut ifadesini bulan sosyal organizasyon, toplumsal düzen ve bu düzenin oluşmasında iş bölümünün yeri ve önemidir.

EFLATUN, ARİSTO VE İBNI HALDUN'DA SOSYAL ORGANİZASYON, TOPLUMSAL DÜZEN VE İŞ BÖLÜMÜ :

Eflatun «Devlet»inde, ideal devlette bulunması gereken özellikleri sıralarken kişisel özelliklerin toplumsal yapıyı etkiledikleri varsayımı ile hareket eder. Örneğin, doğruluk-egnilik tartışmasını sürdürürken «önce kişide arayalım doğruluğun ne olduğunu, kişiler doğru ise devlet de doğru olur» (2) der. Bu ideal devlette bulunması gereken en önemli niteliklerdir. Toplum tek bir insandan daha büyük bir şeydir diyerek ilk toplum tanımını yapar. (3)

İnsanın en temel ihtiyaçları beslenme, barınma ve giyinmedir. Bu temel ihtiyaçları karşılayacak en az 4-5 kişi gereklidir. O halde, Eflatun'a göre, en küçük toplum en az 4-5 kişiden oluşmalıdır. Bu kişilerden kimi dokumacı, kimi çiftçi, kimi duvarcı v.s. olacaklar. Her insan yaratılışına uygun bir iş yaparak kendi ihtiyacından fazlasını üretecek böylece diğer insanlara daha yararlı olacaktır. Gerçekte toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için 4-5 kişiden daha fazla insan olmalıdır. Değişik mesleklerden kişilerle toplum daha büyüyecektir. Bir toplum sadece kendine yetecek kadar üretim yapmayacak diğer şehirlerle alışveriş yapacak ve şehirlerde alışverişle uğraşan satıcılara ek olarak bir de tüccar grubu ortaya çıkacaktır. (4)

Eflatun, insanların ihtiyaçlarını tek başlarına karşılayamamaları sonucu biraraya geldiklerini, karşılıklı yardımlaşarak eksiklerini giderdiklerini ve ortak bir yaşam oluşturduklarını açıklar ve buna toplum düzeni der. (5)

Eflatun, devlet düzenininin sağlanması için bazı öneriler getirir. Bunların başında, eğitimle ilgili öneriler gelir. Kadın ve erkekler do-

(2) Eflatun. Devlet. Çev. S. Eyuboğlu, M.A. Cimcoz. Remzi Yay., İstanbul 1980, s. 49-58.

(3) Ibid, s. 59.

(4) Ibid, s. 60-61.

(5) Ibid, 163.

günlarından itibaren aynı eğitimden geçirilmeli, kadın ve çocuklar ortak olmalı, insanların çoğu aynı şeye benim yada benim değil demelidir ki devlet düzeni korunabilsin. Çünkü, devlet için en büyük kötülük bölünme, birden çok olma, en büyük iyilik de tek ve bütün olarak kalmaktır. (6)

Eflatun'da günümüz sosyolojik anlayışına uygun bir aile tanımı yoktur. Doğumlarından itibaren devlet tarafından yetiştirilen çocuklar yirmi yaşına kadar müzik ve spor ağırlıklı eğitimden geçirileceklerdir. Elli yaşına kadar teorik ve pratik olarak devam edecek olan eğitim sürecinin değişik aşamalarında kişiler seçme tabii tutularak bilgileri ve yeteneklerine göre sınıflara yerleştirileceklerdir. Alt sınıfta çiftçi, işçi ve zanaatkarlar, orta sınıfta otuz yaşına kadar aritmetik, geometri, astronomi ve diğer bilimleri öğrenen kişilerden seçilen askerler ve devletin bekçileri yer alır. Bu iki aşamadan sonra eğitimlerine devam eden en bilgili ve en yetenekli grup filozof kralıların rolünü oynamaya ve yönetici olmaya hak kazanmış olmaktadır. (7)

Toplumun mutlu ve düzenli olması için filozoflar kral olmalı veya kralılar felsefe öğrenmelidir. Devlet en iyiler tarafından idare edilmelidir. İdare edenlerin idare edilene kesin itaat şarttır. Kişisel yarar söz konusu değildir. Tek sorun yönetilenler arasında adanefi sağlamaktır. «Adanefi» ve «Erdem» toplumsal düzenin işlenmesi için Eflatun'un önem verdiği kavramlardır. (8)

Sosyal organizasyonun işlevselliği makro düzeyde toplum içinde yer alan her üç sınıfın kendi işlerini iyi ve doğru olarak, mikro düzeyde ise, insanın kendi işini doğruluk ve iyilik ölçülerine uygun bir şekilde yapmasına bağlıdır.

Eflatun'a göre, insanlar toplum içinde kendi zanaatlarına devam etmeleri için teşvik edileceklerdir. (9)

Eflatun'un toplumunda sınıflar arasında bilgi ve yeteneğe bağlı bir iş bölümü söz konusudur.

(6) Ibid, s. 151.

(7) Münir Yarkın. Büyük Filozoflar, T. İş Ban. Kül. Yay., Ankara, 1969, s. 13-31.

(8) Ibid,

(9) Plato, The Laws. Penguin Books Inc., Harmondsworth, 1970, s. 29.

Kişilerin görev ve sorumlulukları, her tür karşılıklı ilişkilerini düzenleyen prensipler «Kanunlar»da açıklanmıştır. Kurallara uymayanlara çeşitli cezalar önerilmiştir. (10)

Eflatun'un toplumunda açıklamaya çalıştığı toplumun kısımları arasındaki iş bölümü ve bu kısımların aralarındaki ilişkinin önemi daha sonra fonksiyonalist yaklaşımda somut şeklini almıştır.

Eflatun'dan sonra Aristoteles, «Politika» isimli eserinde devlet ve toplum ile ilgili görüşlerini açıklamıştır.

Aristo'nun devlet ve toplum felsefesi ahlak anlayışı ile sıkı ilişkilidir. İdeal devlet arayışı yanında hükümet şekilleri, devletin görevi ve insanın ahlak bakımından olgunlaşmasını sağlama gibi hususlar düşünce sisteminde önemli yer işgal eder. (11)

Eflatun gibi Aristo için de insan her şeyden önce sosyal bir varlıktır. Toplumsal yapı ile ilgili çalışmalarına aileyi tanımlayarak başlamıştır. Aile toplumun en küçük birimi olarak alınmış ve ilk aile erkek-kadın ikilisinden meydana gelmiş bir bütün olarak tanımlanmıştır. Ailenin dolayısıyla toplumun meydana gelmesinde temel faktör, Eflatun'da olduğu gibi, ihtiyaçlardır. Bunun yanında Eflatun'dan farklı olarak Aristo, insanların birarada yaşamaya iten doğal bir eğilimin önemini vurgulamıştır. Aile, karşılıklı yardımlaşmayı sağlayan bir topluluktur diyerek ailenin temel görevini belirtmiştir. Aile içi ilişkiler köle-karı, efendi-köle, baba-çocuklar arasındaki ilişkiler olarak Eflatun'dan daha detaylı açıklanmış, babanın yönetimi siyasal yönetimle kıyaslanmıştır. (12)

Aristo'nun toplumunda Eflatun'da olduğu gibi kadın erkek eşitliği yoktur. Kadın-erkek-köleler ve çocuklardan meydana gelen aile yapısı, ilişkiler, görevler ve sorumluluklar açısından devlet yapısı ile karşılaştırılır.

Akıl her insanda eşit değildir. Bu nedenle toplumda en akıllılar üst, orta derecede akıllılar ve yetenekliler orta sınıfı, bu niteliklere en az sahip olanlar da alt sınıfı oluştururlar.

(10) Fahrettin Olguner, Eflatun Kanunlarının Özeti, Kült. ve Tur. Bak. Yay., Ankara, 1985.

(11) Macit Gökberk, Felsefe Tarihi, Bilgi Bas., Ankara, 1968, s. 65-98.

(12) Aristoteles, Politika, Çev. M. Tuncay Remzi Yay., İstanbul, 1963, s. 18-29.

Aristo iş bölümüne Eflatun kadar detaylı açıklama getirmemiştir. Bununla birlikte, toplumsal düzen içinde kişilerin rolleri, görevleri ve mülkiyet konularına açıkça önem vermiştir. Değişik meslek gruplarından geçinme yolları olarak söz edilmiştir. Bunlar, göçebelik, tarımcılık, yağmacılık, bafkıcılık ve avcılıktır. (13).

Sosyal organizasyonun önemi Aristo tarafından da vurgulanmıştır. O'na göre tek bir devletin oluşması için üyeleri arasında nitelik farklarının bulunması zorunludur. Sosyal organizasyonun ilk basamağı olan aile fertlerden oluşur. Ailelerin karşılıklı yardımlaşma çerçevesinde birleşmesinden köyler, köylerin de ortak ihtiyaçlar ve amaçlar etrafında biraraya gelmelerinden devlet ortaya çıkar. (14)

Bir şehri ayakta tutan ayrı ayrı parçaları arasındaki dengediri demesi sosyal organizasyona verdiği önemi açıkça göstermektedir.

Aristo, daha sonra yapısal-fonksiyonalist yaklaşımda sistematik biçimde açıklığa kavuşturulan kısaca, kısımların fonksiyonlarının farklı oluşu nedeniyle bütünün bu kısımların basit anlamda toplamı olmadığına benzenebilir bir görüş sunmuştur. O'na göre bütün kısımların toplamından farklıdır.

İbni Haldun, döneminin en önemli düşünürlerinden biridir. «Mukaddime» isimli eserinde toplumların evrim ve değişimlerini tarihsel bir süreç içinde ele almıştır. Toplumsal yapı ve değişimle ilgili görüşleri eserinin tümünde detaylı olarak incelenmiş ve bazı yeni sosyolojik kavramlar net bir şekilde tanımlanmıştır.

İbni Haldun'da toplumsal yaşam zorunludur. Eflatun ve Aristo'da olduğu gibi toplumun oluşmasında temel faktör ihtiyaçlardır. Tek tek ihtiyaçlarını karşılayamayan insanlar biraraya gelip, ortaklaşa bir dayanışma içinde yaşamaya başlarlar. İş süreci içinde gerekli aletlerin sağlanmasında da yardımlaşır. İnsanlar arasındaki bu yardımlaşma iş bölümünü ortaya çıkarır. İbni Haldun'a göre, «toplumun özü insanlar arasında bir iş bölümüne dayanan yaşama araçlarının sağlanmasında, üyelerinin ortak emeğinde yatar». (15) İbni Haldun, insanın en temel ihtiyacı olan beslenme ihtiyacını karşılayabilmek için

(13) Ibid.

(14) Ibid, s. 32.

(15) İbni Haldun. Mukaddime. Çev. Turan Dursun, Onur Yay., Ankara, 1977, s. 22-40.

dahi birilerinin tahılı ekip biçmesine, ya da un haline getirmesine veya bütün işleri kendisi yapabileceği de gerekli araç gereç için başkalarına ihtiyacı vardır demiştir. (16)

Toplumsal yaşamda belirleyici etken İbni Haldun'a göre, ekonomik faaliyetlerdir. Kabilelerin yaşam tarzlarındaki farklılık, kır-kent farklılığı ekonomik faaliyetlerdeki farklılıktan kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, kırsal kesimde yerleşik tarımcılar ve kırsal göçebeler sadece ihtiyaçları için üretim yaparlar. Kentlerde ise, iş bölümü daha somut ve kurumlaşmış bir biçimdedir. Kent yaşamında insanların kimi zanaatla, kimi de ticaretle uğraşırlar ve göçebelere göre daha rahat yaşarlar. Çünkü iş bölümü sayesinde kentlerde ihtiyaktan fazla üretim sağlanabilir. (17)

İbni Haldun'a göre, kırsal yaşam kent yaşamından önce gelir ve onun kökünü teşkil eder. Kırsal yaşam gelişim sürecinin ilk basamağıdır.

Nüfus yoğunluğunun da kırsal kesime oranla fazla olduğu kent yaşamında iş bölümü ve uzmanlaşmanın artması sonucu ekonomik faaliyetlerde ve insanların alışkanlıklarında değişimler olmaktadır. Çünkü, insan karakterini sosyal faaliyetlerde kazanır, İnsan kazandıkları ve alışkanlıklarının ürünüdür. Adetler insan tabiatını değiştirirler.

İbni Haldun, göçebe yaşam tarzında insanlar tabiata daha yakın olmaları nedeniyle kentlilere oranla iyi alışkanlıklar edinmeye daha müsait olduklarını savunur.

İbni Haldun'da yardımlaşma sosyal hayatın tabiatındandır. Bu tür karşılıklı yardımlaşmalar her şehire mahsus bazı zanaatların ortaya çıkmasında ve yaygınlaşmasında etken olur.

Toplumsal yaşam İbni Haldun'da «umran» kavramıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Umran, insanların yaşadıkları yerleri imar ederek yaşamlarını devam ettirmeleri anlamını taşır.

İbni Haldun'a göre toplumsal yaşam maddi ihtiyaçlar tarafından belirlenen, insanın üretici faaliyetlerinin toplamıdır. Yani, bu birleş-

(16) Ibid, s. 49.

(17) Hilmi Ziya Ülken. İslam Felsefesi. T. İş Ban. Yay., Ankara, 1967, s. 232-233.

miş faaliyetler sonucu ihtiyacı olan fazla ürün elde edilir. İş süreci içinde bu yardımlaşma sonucu üretimin sosyal organizasyonu ortaya çıkar. Üretimin sosyal organizasyonu sonucunda toplumda avcılık, tarım, zanaat ve ticaret dalları ortaya çıkar ve gelişir. Yöneticilik ve memuriyet ekonomik faaliyet sayılmamakta, geçim yolları olarak nitelendirilmektedir.

Bu bilgilerin ışığı altında İbni Haldun'un Durkheim'den çok önce iş bölümünün toplumsal yaşam ve değişim için önemini ve rolünü belirttiğini görüyoruz. İbni Haldun'un önemli toplumların sürekli bir değişim ve gelişim süreci içinde olduklarını görmesi ve bu süreç içinde iş bölümünün ortaya çıkış nedenlerini ve iş bölümünün önemini vurgulamış olmasıdır.

İbni Haldun, toplumun değişimi ile ilgilendirken toplumsal düzen ve iş bölümü ile ilgili bazı önemli fikirler öne sürüyor. Bunlarla göçebe ve yerleşik yaşam incelenebilir.

- (1) Birlikte oturma ihtiyacından devlet, peygamberlik ve hükümdarlık doğar,
- (2) Besini paylaşma zorunluluğundan mekanik zanaatlar doğar,
- (3) Topluma bağlılıktan iş birliği zorunluluğu ve bunun sonucu cemaat yaşamı doğar. (18)

«Mukaddime»de toplumların değişim süreci «Asabiyyet» kavramını kullanarak açıklanmıştır. Soy bağının insanlar için önemli vurgulanarak asabiyyet kavramı açıklanmaya çalışılmıştır. (19)

Soy bağı yakınlar arasında kaynaşmayı sağlayan bir unsurdur. Soy ile ilgili görüşlerini açıklarken İbni Haldun evlatlık üzerinde durur. Durkheim, Maunier, Strauss ve Murdock gibi O'da nesli ve soyun görel ve manevi olduğunu ileri sürer. Buna örnek olarak, bazı kavimlerin kendi soylarından olmayan kimseleri evlatlık alıp, onları dayanışma ile sosyal hayata dahil ettiklerini açıklar. (20)

İbni Haldun'da korunma, savunma, hak arama girişimi ve toplumun her tür ortak çıkarı için birliktelik bağyla oluşmuş bir toplulukta yürütülebilir. İnsanlar topluluk halinde yaşadıkları zamanları ve malları

(18) Ibid, s. 230.

(19) Haldun, op. cit., s. 231.

(20) Ülken, op. cit., s. 231.

rını koruyabilecek kurallara ve bu kuralları uygulayıcılara, yöneticilere ihtiyaç duyarlar. İşte bu kural koyucu ve uygulayıcı asabiyyet (yakınlar birliği) yardımıyla yönetilenler üzerinde egemenlik kurar. İbni Haldun'un ifadesi ile bu egemenlik «devlet»tir. Devlet, topluluk başkanının üstünde bir şeydir. Bir kişi yakınlar birliğine dayanarak başa geçer. Başa geçtikten sonra daha üst basamağa ulaşmak ister. Ulaşılmak istenen son basamak azıcıkla egemenliği sağlayan devlet egemenliğidir.

Kabile içinden asabiyyeti en güçlü olan kişi başa geçip egemen olduktan sonra asabiyyeti daha az güçlü bir başka kabileye egemen olabilir. Bu egemenlik kabilelerin güçleriyle sınırlıdır. Kabileler denk güçlere sahipse her iki kabile de kendi sınırları içinde egemenliklerini sürdürürler. Aksi halde, bir diğer olayına sınırlarını genişletmeye başlar ve bu süreç o kabilenin devlet olmasına kadar devam eder.

İbni Haldun, göçebelikten yerleşik yaşama doğru olan evrimsel süreci bazı aşamalara ayırmıştır. Bunlar:

- (1) İlkel yaşam,
- (2) Fetihler yoluyla devlet kurma dönemi,
- (3) Yerleşik yaşam, zenginlik, laraf, eğlence, durgunluk ve yıkılma dönemidir.

Asabiyyetin gücü ölçüsünde devletin ömrü de değişir. Bir aşamadan diğerine geçilirken asabiyyet de giderek zayıflar. Refah döneminde kabile üyelerinin yakınlık bağları iyice zayıflamıştır. Yalnızca kendi ihtiyaçlarını düşünür, kendi mutlulukları için yaşamaya başlarlar. (21)

Coğrafi koşulların sosyal olaylar üzerindeki etkisinin önemine değinen İbni Haldun, medeniyetlerin iklimlerle ortaya çıktığını ifade etmiştir. Bu konudaki görüşleri kendisinin sonraları coğrafi ekolün temsilcilerinden olarak görülmesine neden olmuştur. Aynı devletlerin belli bir süreç içinde ortaya çıkış ve yok oluşlarında söz etmesi de onun organizmacı olarak görülmesine yol açmıştır.

Toplumların sistematik bir şekilde gözlenmesi ilk defa İbni Haldun'da görülmüştür. Sosyal bağlar, din, ekonomi ile ilgili yazıları ya-

(21) Ibid, s. 331.

nında yerleşim şekillerini incelemesi ile ilk şehir sosyoloğu da sayılabilir. Bunun yanında ilk devlet-toplum ayırımı da O'nun tarafından yapılmıştır.

SONUÇ :

Önceki bölümde M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren bir devamlılık gösteren sosyal düşünce sistemlerinde, fonksiyonalist yaklaşıma benzer fikirlerin yer aldığını belirtmiştik.

Köklere 19. yüzyıl başlarına dayanan fonksiyonalist yaklaşım sosyolojik teoride önemli bir yer teşkil eder.

A. Comte, E. Durkheim ve H. Spenser'in organizmi ilk fonksiyonalist antropologları özellikle Malinowski ve Radcliffe Brown'ı etkilemiştir.

İlk fonksiyonel analizler «sosyal ihtiyaçlar» ve «sosyal zaruretlere» üzerine odaklanmışlardır. Malinowski'ye göre, kültürel unsurların tümü bir ihtiyacın veya zaruretin değişik seviyeleri olarak biyolojik, psikolojik ve sosyo-kültürel esaslarda görülmüştür. (22)

Paradigması organik evrimsel olan E. Durkheim'e göre, toplum, toplumsal ihtiyaçlardan doğan, bireyin davranışlarını tanımlayan ve bunlara baskı yapan ortak arzuları ifade eder. Temel amacı sosyal fenomenlerin ve onların sosyal problemlere etkisinin anlaşılması olan Durkheim'in varsayımlarından birine göre, sosyal gerçekler sosyal ihtiyaçları ifade ederler. Bir başka varsayımına göre de, sosyal birleşme veya bütünleşme toplumun iş bölümü üzerine inşa edilmiştir. (23)

Aydınlanma çağı düşünürlerinin özellikle Rousseau ve Montesquieu'nun düşünce sistemlerinin etkisinde kaldığı kabul edilen Durkheim'in dayanışma fikrini geliştirebilmesini A. Comte ve S. Simon'a borçlu olduğu sürülür. (24)

(22) Jonathan Turner. The Structure of Sociological Theory. The Dorsey Press, Ill, 1974, s. 25-27.

(23) Graham C. Kinloch. Sociological Theory. McGraw-Hill Book Comp., 1977, s. 82-88.

(24) Lewis A. Coser. Masters of Sociological Thought, Harcourt Brace Jovanovic Inc., New York, 1971, s. 36.

Sosyolojinin hazırlık çağı ve öncesinde görülen iş bölümü kavramının somut biçimine Durkheim'la kavuştuğu bilinir. Durkheim'in tanımladığı iş bölümünde temelde mesleklerin farklılaşması, sanayi faaliyetlerinin artması ifade edilmektedir. (25)

Teorisinin odak noktasını toplumsal yapı ve sosyal etkileşim teşkil eden G. Herbert Mead, sentezine sosyolojinin kuruluş dönemi öncesinde sıklıkla rastladığımız iki varsayımın başlamıştır: (26)

- (1) İnsan organizmasının yaşamını sürdürebilmek için grup örüntüsü içinde birbirleriyle yardımlaşma ve dayanışmaya zorlayan biyolojik ihtiyaçları vardır.
- (2) İnsan organizması içinde ve organizmalar arasındaki bu eylemler onların dayanışmalarını, yardımlaşmalarını ve bu yolla yaşamlarını devam ettirebilmelerini sağlar.

Gene M.Ö. 4. yüzyıldan itibaren toplumun ortaya çıkışında çoğunlukla en önemli faktör olarak beliren temel ihtiyaçlar 19. yüzyılda devlet ve toplum nedir? sorularıyla çalışmasına başlayan L. V. Stein'in tanımlarının da özünü teşkil etmiştir. Stein'a göre, toplum ve devlet insanın varlığını koruyabilmesi için diğer insanların varlığına ve yardımına ihtiyaç duyması esasına dayanmaktadır. Toplumsal sistem iş bölümü esaslı üzerine kurulmuştur. (27)

Sosyolojinin belli başlı ilgi alanlarından biri olan sosyal organizasyon hakkında ki düşüncelerin de Platon'dan beri var olduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal organizasyonun seviyelerinden biri olan kişiler arası ilişkiler ve mikro sıra Platon, Aristo ve İbni Haldun'un da ilgilendiği konular arasındadır. Kişiler arası ilişkiler sosyal bağın en ilkel şeklidir. (28)

Kişiler arası ilişkiler sosyal yapının temel taşları olarak günümüz sosyolojisinde ne kadar önemliyse, sosyolojinin kuruluşundan önce de aynı boyutlarda olmasa bile önem verilen hususlardan biriydi.

(25) Raymond Aron. Sosyolojik Düşüncenin Evreleri. Çev: Korkmaz Alemdar. T. İş Ban. Kült. Yay., Ankara, 1986, s. 316-317.

(26) Turner, op cit., s. 152.

(27) Hans Freyer. İktisadi Nazariyeler Tarihi. Çev. Tahir Çağatay. Ayyıldız Mat., Ankara, 1968, s. 71.

(28) Leonard Broom and P. Selznick. Sociology. Harper and Row Pub., New York, 1963, s. 19-20.

Ö halde toplumsal yapının birlikte bu gün sosyolojinin toplumsal yapı analizlerinde katıldığı bazı kavramlar günümüzdeki kadar açık seçik olması da görülmeye başlanmıştır denilebilir.

KAYNAKLAR

- Aristoteles, Politika. Çev. Mete Tunçay. Remzi Yay., İstanbul, 1983.
- Aron, Raymond, Sosyolojik Düşüncenin Evreleri. Çev. Korkmaz Alemdar T İş Ban. Ya., Ankara, 1986.
- Broom, Leonard and F. Stannick, Sociology. Harper and Row Pub., New York, 1973.
- Coser, Lewis A. The Masters of Sociological Thought. Harcourt Brace Jovanovich Inc., New York, 1971.
- Freyer, Hans. Sosyolojiye Giriş. Çev. Nermin Abadan. Sevinç Mat. Ankara, 1967.
- Freyer, Hans. İktisat Nazariyeleri Tartış. Çev. Tahir Coşatay, Ayıldız Mat., Ankara, 1968.
- Gökberk, Macit. Felsefe Tarihi. Bilgi Basınvevi, Ankara, 1968.
- Hakim, İsm. Mahaddise. Çev. Tünel Duran. Omur Yay., Ankara, 1977.
- Kinloch, Graham C. Sociological Theory. Its Development and Major Paradigms. McGraw Hill Book Comp., New York, 1977.
- Öğün, Fehratlı. Eflatun Kavramlarının Özet. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yay., Ankara, 1983.
- Plato. The Laws. Penguin Books Inc., Harmondsworth, 1979.
- Platon Devlet. Çev. Selahattin Eyuboğlu ve M.A. Cincöz. Remzi Yay., İstanbul, 1980.
- Turner, Jonathan. The Structure Sociological Theory. The Dorsey Press, Ill., 1974.
- Ülken, Hilmi Z. İslam Felsefesi. Ajans Türk Mat. Ankara, 1967.
- Yarın, Münir. Büyük Filozoflar. T. İş Ban. Kilt. Yay., Ankara, 1969.